

O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH JARAYONLARI

Xudoynazarov Murod Maxmudjanovich¹, Botiraliyev Otabek Mamirjon o‘g‘li²

¹Toshkent gumanitar fanlar universiteti o‘qituvchisi

²Toshkent gumanitar fanlar universiteti Amaliy va gumanitar fanlar fakulteti, iqtisodiyot 3-bosqich talabalari

¹E-mail: muradhudaynazarov@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanish jarayonlari, raqamli transformatsiya, davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlari hamda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining iqtisodiyotga ta’siri yoritiladi. Shuningdek, mamlakatda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishdagi muammolar va istiqbolli yo‘nalishlar tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar.Raqamli iqtisodiyot, raqamlashtirish, AKT, innovatsiya, elektron hukumat, iqtisodiy rivojlanish, transformatsiya, sun’iy intellekt.

Аннотация: В данной статье рассматриваются процессы формирования и развития цифровой экономики в Узбекистане, цифровая трансформация, основные направления государственной политики и влияние современных информационно-коммуникационных технологий на экономику. Также анализируются проблемы и перспективные направления развития цифровой экономики страны.

Ключевые слова.Цифровая экономика, цифровизация, ИКТ, инновации, электронное правительство, экономическое развитие, трансформация, искусственный интеллект

Abstract: This article discusses the formation and development processes of the digital economy in Uzbekistan, digital transformation, the main directions of state policy, and the impact of modern information and communication technologies on the economy. It also analyzes the problems and promising directions in the development of the digital economy in the country.

Keywords.Digital economy, digitization, ICT, innovation, e-government, economic development, transformation, artificial intelligence.

Kirish

Zamonaviy dunyoda global iqtisodiy tizimda chuqur tarkibiy o‘zgarishlar yuz berib, ular avvalo raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishiga zamin yaratmoqda. Axborot-kommunikatsiya

texnologiyalari (AKT), sun'iy intellekt, katta hajmdagi ma'lumotlar (Big Data) va bulutli hisoblash tizimlarining rivojlanishi natijasida iqtisodiy faoliyatning an'anaviy shakllari tubdan modernizatsiya qilinmoqda. Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish jarayonlari avtomatlashtirish, resurslardan foydalanish samaradorligi ortishi hamda yangi qiymat yaratish mexanizmlarini yuzaga keltirmoqda.

Raqamli iqtisodiyot nafaqat texnologik yangilanish, balki institutsional va boshqaruv tizimlarining ham modernizatsiyasini talab etadi. Xususan, davlat boshqaruvida elektron hukumat tizimining joriy etilishi, biznes jarayonlarining raqamlashtirilishi hamda elektron tijoratning rivojlanishi iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozori transformatsiyaga uchrab, yangi kasb va kompetensiyalar shakllanadi. Bu esa inson kapitalini rivojlantirish, raqamli savodxonlikni oshirish va innovatsion muhitni shakllantirishni dolzarb vazifaga aylandi.

O'zbekistonda ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish strategik ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan bo'lib, bu borada keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. shuni takidlash joizki "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida iqtisodiyot tarmoqlarini kompleks raqamlashtirish, zamonaviy AKT infratuzilmasini rivojlantirish hamda davlat xizmatlarini elektron shaklga o'tkazish bo'yicha tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Mazkur jarayonlar mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligini oshirish, investitsiya muhitini yaxshilash va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Raqamli iqtisodiyot tushunchasi ilmiy muomalaga XX asrning oxirlarida kirib kelgan bo'lib, uning nazariy asoslari bir qator xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Xususan, N. Negroponte raqamli iqtisodiyotning shakllanishini axborotning raqamli ko'rinishga o'tishi bilan bog'lab, moddiy resurslarga nisbatan intellektual resurslarning ustuvorligini asoslab bergan. Uning qarashlariga ko'ra, iqtisodiy faoliyatning samaradorligi tobora ko'proq axborotni qayta ishlash tezligi va sifati bilan belgilanadi⁵⁴. D. Tapscott raqamli iqtisodiyotni yangi iqtisodiy paradigma sifatida talqin qilib, unda tarmoqlararo integratsiya, innovatsiyalar va bilimga asoslangan rivojlanish hal qiluvchi ahamiyat kasb etishini ta'kidlaydi. Raqamli iqtisodiyotning tarkibiy elementlari va rivojlanish omillari yanada chuqurroq o'rganilishi. Elektron tijorat, elektron hukumat va raqamli platformalar iqtisodiyotning muhim institutlarini shakllantirdi⁵⁵. Mahalliy olimlar A. Vahobov va Sh. Shodmonovlar o'z tadqiqotlarida iqtisodiy modernizatsiya jarayonida innovatsiyalar va raqamlashtirishning o'zaro uyg'unligini asoslab,

⁵⁴ Negroponte N. *Being Digital*. – New York: Knopf, 1995.

⁵⁵ Tapscott D. *The Digital Economy*. – McGraw-Hill, 1996.

milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirishda ularning muhim o‘rni borligini ta’kidlaydilar. Ularning fikricha, raqamli transformatsiya nafaqat texnologik yangilanishni, balki institutsional muhitni takomillashtirishni ham talab etadi⁵⁶.

Xalqaro tashkilotlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar ham raqamli iqtisodiyotning ahamiyatini tasdiqlaydi. Jumladan, Jahon banki hisobotlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish iqtisodiy o‘sish sur’atlarini tezlashtirishi, yangi ish o‘rinlari yaratishi va xizmatlar sifatini oshirishi qayd etilgan [4]. OECD tahlillarida esa raqamli iqtisodiyot innovatsion rivojlanishning asosiy drayveri sifatida baholanib, davlatlar uchun raqamli infratuzilmani rivojlantirish va inson kapitaliga investitsiyalarni oshirish zarurligi ta’kidlanadi. Shu jihatdan, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, raqamli iqtisodiyot ko‘p qirrali va kompleks jarayon bo‘lib, uning samarali rivojlanishi tizimli yondashuvni talab etadi.

Tahlil va natijalar

O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish kompleks va tizimli yondashuv asosida amalga oshirilmoqda. Eng avvalo, davlat boshqaruvi tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish muhim yo‘nalishlardan biridir. Elektron hukumat tizimining rivojlanishi davlat xizmatlarini ko‘rsatish jarayonini optimallashtirish, byurokratik to‘siqlarni kamaytirish hamda shaffoflikni oshirishga xizmat qilmoqda. Onlayn davlat xizmatlari platformalari orqali aholiga ko‘rsatilayotgan xizmatlar sonining ortishi natijasida vaqt va xarajatlar tejalmoqda. Bu esa, o‘z navbatida, davlat va jamiyat o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning yangi sifat bosqichiga ko‘tarilishiga olib kelmoqda⁵⁷.

Raqamli iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi uchun zarur bo‘lgan muhim omillardan yana biri axborot-kommunikatsiya texnologiyalari infratuzilmasini kengaytirishdir. So‘nggi yillarda mamlakatimizda olib borilgan keng ko‘lamli islohatlar natijasida internet tarmoqlarini rivojlantirish, mobil aloqa xizmatlari sifatini oshirish va optik tolali aloqa liniyalarini kengaytirish bo‘yicha davlat dasturlari amalga oshirildi. Buning natijasi o‘laroq, yuqori sifatli raqamli infratuzilma mavjudligi iqtisodiy faollikni oshirdi, hududlar o‘rtasidagi tafovutlarni kamaytirish va investitsiya jozibadorlikni kuchaytirishda muhim rol oynadi. Shu sababli, infratuzilmani modernizatsiya qilish raqamli transformatsiyaning asosiy shartlaridan biri sifatida qoraladi. Bu jarayonlar mamlakatning iqtisodiy jozibasini ham oshirishga xizmat qilmoqda. Mamlakatda raqamli tadbirkorlikni rivojlantirish va innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlashga alohida e’tibor qaratilmoqda. IT-parklar, texnoparklar va startap ekotizimining shakllanishi yangi biznes modellarini yaratish va yuqori qo‘shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish imkonini bermoqda. Raqamli platformalar asosida faoliyat yurituvchi

⁵⁶ Vahobov A., Shodmonov Sh. *Iqtisodiyot nazariyasi*. – T.: O‘zbekiston, 2019.

⁵⁷ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi farmoni, 2020.

korxonalar sonining ortishi iqtisodiyotning diversifikatsiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, kichik va o'rta biznes subyektlari uchun raqamli vositalardan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi ularning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda⁵⁸.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, axborot texnologiyalari sohasida malakali kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ta'lim tizimiga zamonaviy o'quv dasturlarini joriy etish, amaliy ko'nikmalarga yo'naltirilgan ta'limni rivojlantirish hamda xalqaro tajribani keng qo'llash orqali yuqori malakali mutaxassislar tayyorlanmoqda. Ilmiy asoslangan yondashuvlar shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiyaning muvaffaqiyati bevosita inson kapitalining sifati va innovatsion salohiyatiga bog'liq bo'lib, bu yo'nalishdagi islohotlar uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa tariqasida shuni aytib o'tish kerakki, O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot izchil shakllanishi. Mamlakat iqtisodiy o'sishining muhim drayverlaridan biriga aylanmoqda. Raqamli texnologiyalarning turli sohalarga joriy etilishi natijasida ishlab chiqarish samaradorligi oshmoqda, davlat boshqaruvi tizimi takomillashmoqda va xizmatlar sifati yangi bosqichga ko'tarilmoqda. Shu bilan birgalikda, O'zbekistonning global raqamli makonga integratsiyalashuvini jadallashtirib, xalqaro raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda. Raqamli transformatsiya jarayonining samaradorligi ko'p jihatdan uni qo'llab-quvvatlovchi omillarga bog'liq. Xususan, aholining raqamli savodxonligini oshirish, zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega mutaxassislar tayyorlash ustuvor vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, axborot-kommunikatsiya infratuzilmasini yanada rivojlantirish, ayniqsa, hududlar o'rtasidagi raqamli tafovutni qisqartirish muhim ahamiyat kasb etadi. Innovatsion faoliyatni rag'batlantirish, startap ekotizimini kengaytirish va ilmiy-tadqiqot ishlarini qo'llab-quvvatlash esa raqamli iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Shuningdek, raqamli iqtisodiyot sharoitida kiberxavfsizlik masalalari alohida e'tiborni talab etadi, chunki raqamli tizimlarning kengayishi bilan bog'liq xavf-xatarlar ham ortib boradi. Shu bois, axborot xavfsizligini ta'minlash, ma'lumotlarni himoya qilish va ishonchli raqamli muhitni shakllantirish strategik vazifalardan biri hisoblanadi. Umuman olganda, kompleks yondashuv asosida amalga oshiriladigan chora-tadbirlar O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni yanada rivojlantirish va uning iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Negroponte N. Being Digital. – New York: Knopf, 1995.

⁵⁸ IT Park Uzbekistan rasmiy hisobotlari, 2022–2024.

- [2] Tapscott D. *The Digital Economy*. – McGraw-Hill, 1996.
- [3] Vahobov A., Shodmonov Sh. *Iqtisodiyot nazariyasi*. – T.: O‘zbekiston, 2019
- [4] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi farmoni, 2020.
- [5] IT Park Uzbekistan rasmiy hisobotlari, 2022–2024.